

TFG

**DIETARI IL·LUSTRAT:
UN VIATGE COM HOMENATGE A LA
CULTURA I EL PAISATGE VALENCIÀ**

Presentat por Daniel Marco Benito

Tutor: Carlos Martínez Barragán

Facultat de Belles Arts de Sant Carles

Grau en Bellas Artes

Curs 2020-2021

**UNIVERSITAT
POLITÈCNICA
DE VALÈNCIA**

**UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALÈNCIA
FACULTAT DE BELLES ARTS DE SANT CARLES**

RESUMEN

“Qui perd els orígens, perd identitat” és un llibre il·lustrat que pretén mostrar la cultura i el paisatge valencià a través d’un viatge que realitza un llaurador i el seu ase a la serra Mariola a per herbes per a fer herbero. Referenciant l’obra d’Artur Heras “Ribera i Jo”, on l’autor que no té condicions d’historiador ni escriptor ens presenta un dietari il·lustrat. Aquest projecte té com a finalitat la investigació i el coneixement de la identitat valenciana mitjançant l’elaboració de pintures plàstiques e il·lustracions digitals. La memòria recull el procés de producció del projecte, així com el desenvolupament de la idea i les ferramentes utilitzades. El viatge del llaurador serveix de context per a explicar el marc social i cultural de la dècada dels cinquanta a Xàtiva, així també evocar l’entorn valencià per mitjà de representacions de serralades, monuments històrics, bancals... Més avant es desenvolupa el projecte en dos apartats: un tracta la contextualització referencial en el que es basa la història, aquesta consisteix en una investigació documental de diferents històries relacionades amb el viatge, artistes classificats dintre del gènere del paisatge i referents identitaris de la mateixa cultura. Per altra part descriu el procés de creació com un treball d’experimentació mitjançant el llenguatge de la il·lustració fins al desenvolupament de la identitat gràfica de l’obra.

PARAULES CLAU: dietari il·lustrat, paisatge valencià, cultura, viatge.

ABSTRACT

“Qui perd els orígens, perd identitat” is an illustrated book that aims to show the Valencian culture and landscape through a journey made by a farmer and his donkey to the Mariola mountain range to collect herbs to make herbero. Referring to the work of Artur Heras “Ribera y Yo”, where the author, who is neither a historian nor a writer, presents us with an illustrated diary. The aim of this project is the investigation and knowledge of Valencian identity through the elaboration of plastic paintings and digital illustrations. The report covers the production process of the project, as well as the development of the idea and the tools used. The journey of the farmer serves as a context to explain the social and cultural framework of the fifties in Xàtiva, as well as to evoke the Valencian environment through representations of mountain ranges, historical monuments, terraces... Further on, the project is developed in two sections: one deals with the referential contextualisation on which the story is based, consisting of a documentary investigation of different stories related to the journey, artists classified within the landscape genre and identity references of the culture itself. On the other hand, it describes the creation process as a work of experimentation through the language of illustration until the development of the graphic identity of the work.

KEY WORDS: illustrated diary, Valencian landscape, culture, travel.

AGRAÏMENTS

En aquest apartat, m'agradaria donar les gràcies a totes les persones involucrades en aquest treball i la realització del dietari il·lustrat, des dels professors que m'han guiat en aquesta carrera artística fins als meus coneguts que m'han donat suport i informació per completar els objectius establerts. Agrair al meu tutor Carlos Martínez per la seua implicació durant el procés creatiu, a Dani Durà per compartir amb mi les seues històries i anècdotes que m'han ajudat a relatar aquest diari, a la família Benito Garcia per deixar-me accedir a l'arxiu fotogràfic i per últim, als meus familiars per donar-me suport en tot moment, sense aquesta ajuda no podria haver dut a terme el treball amb plena satisfacció.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ

2. OBJECTIUS I METODOLOGIA

3. CONTEXTUALITZACIÓ I REFERENTS

3.1. MARC SOCI CULTURAL DE LA NARRACIÓ. DÈCADA DELS 50 A XÀTIVA

3.2. REFERENTS

3.2.1. RIBERA I JO

3.2.2. PICTÒRICS

4. PRODUCCIÓ ARTÍSTICA

4.1. INVESTIGACIÓ DOCUMENTAL

4.1.1. RECOPIACIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ

4.2. NARRATIVA I ESTUDI PREVI

4.2.1. NAIXEMENT DE LA IDEA

4.2.2. SELECCIÓ DE MATERIAL DE DOCUMENTACIÓ

4.2.3. DESENVOLUPAMENT DE LA TRAVESSIA

4.3. ESTÈTICA ARTÍSTICA

4.3.1. TÈCNICA I ESTIL

4.3.2. DESENVOLUPAMENT D'ESP AIS I DELS PERSONATGES

4.3.3. STORYBOARD

4.3.4. OBRA FINAL

5. CONCLUSIONS

6. REFERÈNCIES

7. ÍNDEX D'IMATGES

fig. 1 Garcia, Adolfo. Fotografia de Xàtiva.

1. INTRODUCCIÓ

Aquest projecte es contextualitza al voltant de la dècada dels cinquanta on comença l'horta i acaba el secà, concretament a Xàtiva. Allà ens trobem amb els dos personatges que ens contaràn la seua travessia per arribar a la serra de Mariola per aconseguir les estimades herbes. El viatge és narrat mitjançant el diari de l'ase acompanyat de diferents paisatges que ha pogut contemplar ell i el seu fidel amic.

Des de que vaig començar la carrera no tenia gens clar la meua identitat i producció artística pròpia, no obstant durant aquests dos últims anys de pandèmia i alguns referents pictòrics, m'han ajudat a reflexionar i a decidir sobre el que volia fer per al futur. Així, vaig concretar que aquest treball estiguera englobat per la temàtica paisatgista inspirada en les nostres terres afegint escenes o costums pròpies de la cultura valenciana. Aquest gènere pictòric ha anat agafant més protagonisme en el pas del temps fins a constituir-se com un gènere autònom amb la pintura holandesa al segle XVII. Aquestes pintures que acompanyen al dietari estan influïdes en aquells artistes que van suposar una ruptura amb l'art acadèmic i una transformació del llenguatge artístic, a més d'inspirar-se amb la natura amb una tècnica de pinzellada solta i tons clars i lluminosos.

Per a la realització del projecte vaig plantejar dividir el procés en dues parts diferenciades: en primer lloc trobem els objectius i la metodologia on explique que pretenc aconseguir amb aquest projecte. Pel que fa a la metodologia a seguir es resumeix en descriure el procés de treball i estudi realitzat, les fonts i recursos d'informació emprats. En definitiva, descriu els mètodes emprats per a l'assoliment dels resultats obtinguts. En el meu cas, la documentació realitzada és sobre l'època que contextualitza als personatges i dels diferents referents que em puguen ajudar a l'elaboració del projecte.

A la segona part trobem el desenvolupament i la producció del projecte. En aquesta part de la memòria explique i mostre com he anat desenvolupant el dietari il·lustrat, des dels esbossos inicials i els estudis dels paisatges que hi apareixen fins a les il·lustracions finals. A més, en aquesta part expliquem la maquetació del llibre, així com l'elecció tipogràfica usada tant en el cos del text com als títols.

2. OBJECTIUS I METODOLOGIA

fig. 2 Garcia, Adolfo. Fotografia de Xàtiva en Falles.

L'objectiu principal d'aquest treball és el coneixement i la investigació sobre la cultura i el paisatge valencià amb la que partir per a crear un dietari il·lustrat mitjançant la creació d'obres pictòriques e il·lustracions digitals. Un extens treball de documentació i definició d'un estil gràfic són aspectes fonamentals per a l'elaboració d'aquest llibre.

Per complir amb aquesta tasca, l'estudi del projecte ha d'estar lligat en aprofundir en la composició de les pàgines i dels elements propis de la narrativa visual per garantir que la lectura es produïska coherentment en el sentit de la narració visual perquè, d'aquesta manera, el text constitueix un element compositiu més, al costat de les il·lustracions. D'altra banda, experimentar amb totes les eines que ofereix el procés digital i tradicional pictòric ajudarà a la metodologia emprada per a aquest projecte. La seqüència metodològica d'aquest es basa en la prèvia documentació de referents paisatgístics per delimitar l'estil artístic i quins criteris s'utilitza amb el fi de desenvolupar un llenguatge personal.

L'objectiu final d'aquest TFG és simplement poder posar en pràctica, si no tots, una gran majoria dels coneixements adquirits sobre el paisatge i la pintura en aquesta Facultat de Belles Arts, intentant que aquest resumisca aquests quatre anys d'estudi amb la expressivitat més gran i qualitat possible.

fig. 3 Anònim. Fotografia de Xàtiva en Setmana Santa.

Respecte a la metodologia a seguir ha sigut estructurada en tres blocs: documentació, elecció dels referents i desenvolupament del procés creatiu. S'ha utilitzat la norma de citació ISO 690-2013 versió autor-data, (IGUAL, 2010). La documentació és la primera part del treball, a més de ser la més sòlida, ja que d'acord amb elles es va construir posteriorment tot el projecte. En aquest apartat és important recollir i contrastar la informació que farem servir. Analitzar i documentar el marc sociocultural en què es basa el dietari mitjançant una recopilació de documents i fotografies de la dècada, d'altra banda l'ús d'informació de diverses persones que m'han contat històries i tradicions de diferents pobles.

La recerca de referents relacionats amb el gènere paisatgista dins de l'Impressionisme i els seus successors m'ha permés tindre una visió més aconseguida de com són els entorns. Ha nodrit la nostra obra en emprar diferents recursos utilitzats per altres artistes per aconseguir un projecte més homogeni i cohesionat amb la temàtica. D'altra banda, existeix la necessitat nodrir-me de relats i narracions per a poder elaborar un dietari amb condicions, a més del llibre de Heras, el qual m'inspire per a crear

aquest projecte. Per últim està l'apartat de maquetació i enquadernació, en aquest he creat una recopilació de diversos llibres fixant-me en l'estil, dimensions o tipografies d'aquests que m'ajuden a decidir el resultat del dietari.

Pel que fa al bloc de producció, primer s'ha elaborat un storyboard el qual consisteix en la travessia que realitzaran els protagonistes i decidint allò que es pintarà i la tècnica adequada. A continuació, estudiant les parts del viatge amb la recopilació de fotografies, s'inclou el text que acompanyarà a cada imatge en un petit esborrany. Després de decidir la composició definitiva, es realitzen les il·lustracions finals mitjançant tècniques pictòriques i Photoshop.

Per a la maquetació del llibre il·lustrat fem servir InDesign on ja tenim les il·lustracions finals dissenyades al costat del text per acabar creant el llibre.

3. CONTEXTUALITZACIÓ I REFERENTS

3.1. MARC SOCI CULTURAL DE LA NARRACIÓ. DÈCADA DELS 50 A XÀTIVA

Durant la dècada del 50, la Unió Soviètica i els Estats Units va rebutjar l'aliança creada durant la Segona Guerra Mundial, així es van enemistar creant la denominada 'guerra freda'. Posteriorment, van iniciar una carrera armamentística amb armes nuclears que s'estendria al futur. Estats Units va veure una revolució industrial que va beneficiar al consumisme en massa i en aconseguir abatere als soviets al comerç internacional. Pel que fa al futur d'Europa, la declaració que va formar el polític francès Robert Schumann va servir d'ajuda per al naixement de la reconeguda actualment Unió Europea.

fig. 4 Saura, Carlos. 'España años 50'. Fotografia. Recuperat de <https://fotografodigital.com/exposiciones/carlos-saura-anos-50/>

Respecte a nivell nacional, amb els Pactes de Madrid amb els americans sis anys abans i una situació de crisi econòmica, el dictador espanyol Franco va acceptar el Pla d'Estabilització del 1959, amb l'objectiu d'estabilitzar l'economia amb una liberalització del comerç. Com deia Marta Valverde al seu anàlisi de "España años 50", "... Espanya era un país enfonsat, de carrers de terra o com a molt empedrats, d'ancianes guardant dol pidolant per les cantonades i nens desemparats corrent d'un costat a un altre entre ruïnes, d'analfabetisme i penúria." (Valverde, 2016)

Aquest Règim amb dificultats per a governar va tractar d'esborrar la imatge donada influïda pel feixisme amb fins catòlics. L'Església va tindre un poder absolut sobre la moralitat del poder polític, motiu de desgrat perquè Truma i Eisenhower anaren en contra de Franco.

En aquesta dècada, amb les bases dels pactes del 53 i el Concordat amb el Vaticà que va oferir al dictador espanyol, va sobreviure amb l'etiqueta anti-comunista contextualitzada pels enfrontaments de la guerra freda. La població va començar a influir-se pels productes i personatges representatius

fig. 5 Saura, Carlos. 'España años 50'. Fotografia. Recuperat de <https://www.xatakafoto.com/actualidad/espana-anos-50-muestra-el-lado-fotografico-del-cineasta-carlos-saura>

fig. 6 . Anònim. 'Muixeranga d'Algemés'. Fotografia. Recuperat de <http://www.muixeranga.net/>

americans donant pas a l'inici de grans produccions cinematogràfiques de l'altura de 'Espartaco' produïda per Bryna Productions o 'John Paul Jones' per Samuel Bronston.

En l'àmbit cultural del Regne de València, aquest està influenciat pels diferents pobles que han passat al llarg dels segles per la península a més per la importància de pertànyer al mar mediterrani. Tanmateix, la identitat valenciana ha estat marcada per les diverses manifestacions culturals al llarg de tot el territori en tots els aspectes. Aquesta gent sempre ha estat lligada amb la importància de les festivitats tradicionals i altres esdeveniments culturals. En canvi, la dictadura va enpobrir la societat marcada per el sector agrari i sense estudis.

Des de les pedanies més xicotetes fins a les capitals, tots aquests tenen les seues festivitats patronals i populars amb les seues respectives tradicions. Aquestes festes, amb un fort vincle amb la música, extrauen dels valencians una gran devoció sentimental, així algunes han sigut considerades com a Patrimoni de la Humanitat com les Falles o el Misteri d'Elx.

Un altre aspecte característic de la cultura valenciana és la disposició de segones residències al camp on establir i desenvolupar un fort vincle familiar que beneficia l'amor a la terra i les tradicions pròpies. La llengua que es parla, naturalment, és el valencià encara que es parla poc a les capitals, no com als pobles que puguem trobar a l'interior. Per altra part, a la cuina consisteix en l'elaboració de plats típics envoltada per moments familiars o festius. Aquests plats, majoritàriament, estan predominats per l'arròs i diverses verdures de l'horta valenciana maquinades amb oli d'oliva, com la paella o l'arròs al forn.

L'any 2015 es va aprovar la "Llei de reconeixement, protecció i promoció de les senyes d'identitat del poble valencià" a les corts valencianes davant la crítica de diferents col·lectius. Aquesta llei reconeix com a senyals d'identitat les següents afirmacions:

- Els símbols de la Comunitat Valenciana als quals es refereix la llei 8/1984, del 4 de Desembre, per la qual es regulen els símbols d'aquesta Comunitat i la seua utilització
- La llengua valenciana i els seus usos, de conformitat amb la tradició històrica o popular
- El Segle d'Or de la llengua valenciana.
- Els reials monestirs de Santa Maria del Puig i Santa Maria de la Valldigna.
- L'arxiu de la Corona d'Aragó, als termes previstos per la llei 4/1998, del patrimoni cultural valencià.
- El 9 d'Octubre, Dia de la Comunitat Valenciana.
- Els furs i el dret foral valencià.
- Els béns de la comunitat declarats Patrimoni de la Humanitat, així com

els altres béns que, de conformitat amb la llei 4/1998.

- La música i els instruments tradicionals.
- Les bandes de música i les societats musicals de la comunitat.
- El cant valencià i el folklore.
- Els esports autòctons i tradicionals, en especial la pilota valenciana i la columbicultura.
- Les festes tradicionals i l'art pirotècnic.
- Les manifestacions religioses arrelades a la tradició.
- La gastronomia i els productes autòctons.
- La indumentària típica de les diferents poblacions de la comunitat.¹

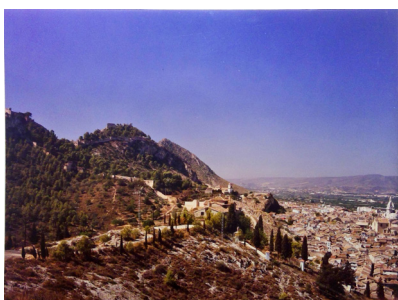

fig. 7 Garcia, Adolfo. Fotografia de Xàtiva.

Totes aquestes senyes d'identitat les puguem trobar a la ciutat on pertanyen els personatges d'aquest viatge. En un vessant, amb un llit de flors perfumades i baix el cel blau es reclinava la 'Sultana de la Ribera': la Xàtiva immortal, heroica, santa, artista, laboriosa, hospitalària i bella, que després de sobreviure a guerres i epidèmies, de l'incendi i de la destrucció, va saber ressorgir de les seues cendres.

El terreny de la Ciutat de les mil fonts és generalment quaternari o modern al pla, i pliocè a la muntanya. Les famoses fonts apareixen als 93 metres d'altitud on es troba el cretaci. El terme que engloba la ciutat està integrat per la cadena Costa-Llevant i dins del triangle muntanyós del Mondúber-Egea-Caroig. En aquesta, són tantes les grutes avencs i buits existents a les muntanyes del terme que resultaria difícil la seua enumeració, les més famoses serien la Cova Negra o la Cova dels Coloms.

En la obra citada de Sarthou, descriu Xàtiva com una ciutat monumental, dominada pel castell dalt de la muntanya on diverses generacions van anar deixant el seu segell arquitectònic. Poc queda d'aquells records, on sols queden ruïnes enterrades baix la muntanya de la primitiva Saetabis, com obres d'art, palaus o fonts.

"Al mateix temps, la ciutat setabense es declara un immens museu d'art retrospectiu, digne de ser contemplat. Els seus carrers ofereixen una ciutat quasi medieval, a més del seu entorn que ens mostra uns paisatges naturals. Per tot arreu, entre muralles i jardins que perfumen amb flora autòctona, a més dels palaus que ens evoquen a temps passats o les fonts que ens mussiten històries antigues, fan de Xàtiva una ciutat gloriosa e històrica." (Sarthou, 1925)

fig. 8 Garcia, Adolfo. 'La font de San Francesc'. Fotografia de Xàtiva.

3.2. REFERENTS

Quant als referents, s'han dividit en dos blocs segons els aspectes primordials per a la realització del llibre com la maquetació i enquadernació que em servira per a la composició dels textos i les obres, a escala narrativa per

1. https://dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion_pc.jsp?-sig=003045/2015

aprendre a descriure els paisatges i narrar els dies del dietari, i a més, en-contrar l'estil pictòric adequat per a l'elaboració de les pintures plàstiques.

3.2.1. Ribera i jo

“Ribera i Jo” d'Artur Heras és el llibre principal d'on m'inspire per il·lustrar el viatge proposat. Aquest diari té una importància per a mi, ja que el vaig llegir en quarantena gràcies a un gran amic meu que me'l va deixar. Aquest em va deixar bocabadat amb les seues pàgines de pintures, notes de diari personal i sobre les dades de cultura valenciana que ens oferia, al costat de referències de relats diversos, originades per les emocions plàstiques de l'artista.

Aquest llibre és un dietari simple, profundament il·lustrat, que uneix pen-saments i records personals amb reflexions que engloben l'art i la vida mateixa. Un dietari a dues bandes on el mateix artista rememora les ex-periències del pintor Josep de Ribera, ambdós nascuts a Xàtiva i allunyats d'aquesta des de jóvens. L'autor imagina Ribera amb tot el seu entorn: família, amics, l'exili, la seua relació amb el poder, com creix com a artista, i com viu i mor a Nàpols. El llibre serveix per a comprendre i valorar millor l'obra de Ribera, superant els tòpics precedents i esfondrant les mentides de les quals ha estat objecte.

Per a complir aquest objectiu, Heras realitza pintures i dibuixos sobre pa-per realitzats amb tinta, llapis, aquarel·la o retoladors. Alguns d'aquests es remunten a l'època d'estudiant als anys seixanta trets del natural, en vacances o en períodes passius. A més, utilitza programes d'ordinador per crear diferents collages.

En conclusió, com bé diu a la contraportada del mateix llibre, “Si Plutarc va inventar el gènere literari de les vides paral·leles, establint analogies especulars entre un grec il·lustra i un romà egregi, Heras ha creat en aquestes pàgines el de les vides perpendiculars, és a dir, aquelles que es tallen en un punt de l'infinít accessible només mitjançant la fantasia. Aquest llibre és el quadern de bitàcola d'eixe viatge insòlit i fascinant.” (Heras, 2019)

Per altra part, respecte a la maquetació i l'enquadernació, el llibre es cobreix amb una tapa dura de cartó rígid d'uns 2 o 3 mm de grossor. Aquest cartó esta recobert per un paper en el qual s'imprimeix la porta-da, la contraportada i el disseny de la coberta, així ens mostra un nivell de solidessa i resistència que altres encuadernacions no tenen. També és un sistema més costós al utilitzar un major número de materials i un procés més complexe. A l'interior de la portada i contraportada ens trobem amb les guardes, papers de diferent grossor i textura que serveix de nexa amb l'exterior. A continuació, l'artista decideix introduir el dietari

fig. 9 Heras, Artur. 2019 ' Portada de Ribera i Jo. Un diari '.

amb dos comentaris, un sobre la biografia de Josep de Ribera i del dietari mateix, i altre de Jusep Torres Campalans sobre l'art de la pintura. Pel que fa a la maquetació del diari gràfic consisteix en col·locar a una banda el text i a l'altra l'il·lustració, excepte en alguns casos on Heras decideix que les obres ocupen dos pàgines unides o ho intercala amb el text. Les obres de l'autor poden anar amb relació al text que l'acompanya o en relació a fets ocorreguts anteriorment. Per concloure en les últimes pàgines, afegeix una imatge d'ell mateixa en una exposició que va realitzar a Xàtiva, l'índex dels dies mencionats al llibre amb el seu respectiu títol i els crèdits de l'autor, l'equip que l'ha ajudat a elaborar el llibre i els agraïments. Aquest format m'ha ajudat a compondre el storyboard, intentant donar-li un punt d'originalitat i renovació per a aquest gènere poc conegut com és el dietari gràfic.

3.2.2. PICTÒRICS

Els artistes que se citen a continuació han sigut els principals referents del projecte per a extraure la tècnica i l'estil pictòric personal, tant d'una manera pictòrica quan ha sorgit algun dubte tècnic de com resoldre un paisatge, com la manera d'ajudar al context del mateix dietari.

La majoria d'aquests referents són artistes que han estat rellevants en la història de l'art, concretament dins del moviment impressionista i dels seus descendents nacionals com internacionals.

El pas del "paisatge clàssic" al paisatge realista el dona Camille Corot qui, com Blechen o Turner, va passar la seua etapa de formació a Itàlia. Amb ell va començar una altra forma de tractar el paisatge, diferent de la dels romàntics. Com va fer després l'escola de Barbizon i, posteriorment, l'impressionisme, va donar al paisatge un paper ben diferent dels romàntics. El van observar de manera meticulosa i relativa en termes de llum i de color, amb l'objectiu de crear una representació fidel a la percepció vista que pugui tenir un observador. Aquesta fidelitat, que s'experimenta per exemple en els contrastos i els tocs de manera vibrant. Quan Corot va tornar a França, va viatjar per tot el país a la recerca de nous paisatges; freqüentant el bosc de Fontainebleau, on va conèixer a una sèrie de pintors que van conrear el paisatge realista, reflectint prats, rius i arbres del natural. Eren obres que van despertar escàs interès entre el públic o la crítica, ja que la pintura acadèmica seguia dominada pels quadres d'història, el gran tema per excel·lència. El més destacat pintor de l'escola de Barbizon va ser Théodore Rousseau, a què van seguir Díaz de la Peña i Jules Dupré. Albert Charpin, el pintor d'ovelles i ramats, de la mateixa escola, és un altre exemple de pintura de paisatges, amb bellesa natural. Gustave

fig. 10 Corot, Camille. 'Souvenir de l'Italie'. 1827. Oli sobre llenç

Courbet no va pertànyer a l'Escola de Barbizon, però va pintar en la seua joventut paisatges realistes.

fig. 11 Rousseau, Théodore. 'Un pueblo en un valle'. 1820. Oli sobre paper montat en llenç

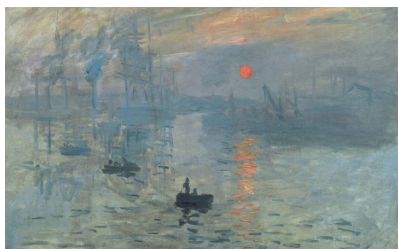

fig. 12 Monet, Claude. 'Impresión, Sol naciente.' 1872. Oli sobre llenç.

fig. 13 Van Gogh, Vincent. 'El sembrador a la puesta de sol' 1888. Oli sobre llenç.

D'enllaç entre aquesta escola i l'impressionisme van servir Eugène Boudin i Johan Jongkind, que van treballar al camp, a l'aire lliure, pintant paisatges banyats de llum. Com els pintors de Barbizon, els impressionistes buscaven els seus motius en la naturalesa real que els envoltava, sense idealitzar-les, però la seua visió no és la sòbria de l'escola realista, sinó que glorificaven aquesta naturalesa intacta i la vida senzilla que reflectien en els seus quadres. Diversos factors van confluïr perquè va sorgir l'impressionisme al voltant de l'any 1860, entre ells la passió per la pintura a l'aire lliure i nous temes, reflectint simplement aquells que està davant els ulls: tant el camp com la ciutat, el mar o els rius amb seus interessants reflexos sobre l'aigua, tant la llum del dia com l'artificial, en definitiva, considerant que no hi ha tema menor, sinó quadres bé o mal executats. Van treballar amb taques de color, grans pinzellades, sense l'acabat polit, esmaltat i fred d'una pintura de paisatges tradicional, sinó reflectint més aviat la impressió del paisatge. L'obra emblemàtica d'aquest moviment, de la qual va obtenir el seu nom, és precisament un paisatge: Impresión, sol naixent (1874), de Claude Monet. Els seus principals seguidors van ser Camille Pissarro i Alfred Sisley.

Aquest moviment pictòric va nàixer a París 1870 i és dels més importants i reconeguts de la pintura contemporània. L'impressionisme va originar molts punts innovadors i originals, així va sorgir com a diferenciació del realisme, imperant fins llavors a França. Puc comprovar en els quadres exposats les característiques generals que identifiquen les obres impressionistes:

- Es pinta l'aparença, no l'existència definida, per això s'arriba a la "desmaterialització". No importen les formes sinó els aspectes puntuals.

- Es pinta a l'aire lliure per captar l'instantani: la llum, els contrastos o el temps. Hi predomina l'imprecís i el vaporós. El pintor ha de treballar amb pinzellades ràpides pels canvis repetitius de la llum i el color a l'aire lliure, i no diguem res dels núvols, la pluja, la boira, la neu, postes i sortides de sol, etc. Captar l'aigua (rius, rierols, platges) és la gran conquesta dels impressionistes i les fascina, ja que està en canvi permanent.

- Tècnicament s'empren pinzellades soltes de colors purs, si l'espectador contempla de prop l'obra, semblen quadres amb pinzellades sense sentit, però si t'allunyes, són visions precioses en lluminositat i transparència. Es la barreja òptica de colors que resol el nostre sentit de la vista. No s'utilitza el negre, ni tan sols als contorns, es busca el color net, pur i vigorós amb pinzellades separades com si fóra un mosaic.

La passió del postimpressionista Vincent van Gogh per l'obra dels seus predecessors, el va portar a pintar el paisatge provençal a partir de l'any

fig. 14 Cézanne, Paul. 'La montaña Sainte-Victoire vista desde Bellevue' 1895. Oli sobre llenç.

1888. La seua obra, de colors intensos, en els quals les figures es deformen i corben, allunyant-se del realisme, és un precedent de les tendències expressionistes.²

Dins d'aquest gènere, internacionalment la meua referència sempre ha estat relacionada amb les pintures variades de Van Gogh, Cezanne, Gauguin, Pissarro o Degas, artistes que utilitzen una paleta de colors i una forma d'expressar-se dignes d'admirar, expressions que m'agradaria simular perquè el paisatge parle per si mateix. Nacionalment, em centre en aquells que han evolucionat cap a l'impressionisme a partir del realisme, concretament amb els pintors valencians com Joaquin Sorolla o Teodoro Andreu que prestaven una especial atenció als efectes de la llum.

4. PRODUCCIÓ ARTÍSTICA

En aquest apartat, la majoria d'il·lustracions i pintures han sigut desenvolupades en les assignatures del segon quadrimestre: Projectes de disseny i pintura i Pintura i Imatge Tècnica. Part d'aquest material fou elegit com a resultat final dels projectes presentats de les assignatures esmentades. No obstant, aspectes com la idea o la documentació fou pensada a principi del curs.

4.1. INVESTIGACIÓ DOCUMENTAL

La investigació d'aquest projecte és vital per a poder desenvolupar-lo, ha sigut important documentar-se sobre la història i la cultura de diferents pobles de la comarca de la Costera, la Vall d'Albaida, el Comtat i part de l'Alcoià. Per a realitzar els diferents relats i il·lustracions del dietari, ha sigut necessari recollir una sèrie de fotografies tan personals, de coneguts o d'internet, a més de tota la informació que he rebut pel meu conter o per amics o familiars. En aquest apartat, m'haguera agradat tindre diverses entrevistes amb l'objectiu de recopilar més informació per al dietari, concretament amb l'artista Artur Heras, però per diverses raons no es va poder realitzar.

4.1.1. RECOPIACIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ

Per dur a terme els diferents dibuixos, il·lustracions, collages o pintures del dietari ha sigut necessari una àmplia recerca de fotografies tant digitals com revelades. Gràcies a l'avi d'un gran amic, després de comentar-li aquest projecte em va deixar accedir a l'arxiu fotogràfic del seu avi. En aquest em vaig trobar un muntó de fotografies de Xàtiva i la contornà durant tota la seua carrera artística. No obstant això, com el viatge no se centra sols en Xàtiva, he hagut de cercar per internet per elegir aquelles imatges idònies per a cada moment del viatge, a més de les fotografies

fig. 15 Feliu, Jaume. 2021. Fotografia de la Serra de Mariola.

2. https://es.wikipedia.org/wiki/Pintura_del_paisaje#Clases_de_paisaje_art%C3%ADsticos

fig. 16 'Castell de Carrícola' Fotografia. Recuperat de https://es.wikipedia.org/wiki/Castillo_de_Carr%C3%ADcola#/media/Archivo:Castell_de_Carr%C3%A-Dcola

prestades d'un amic graduat. L'elecció de les imatges són fonamentals per al dietari, on en molts casos les il·lustracions no van acompanyades de text i serà important que el paisatge parles per si mateixa.

Per altra part, he recopilat diferents fragments de cançons, llibres o dites que s'han passat de generació en generació amb relació a la cultura i tradició valenciana. Aquesta investigació ha nodrit el meu coneixement per a poder relatar el viatge i poder concretar amb aspectes culturals poc coneguts dins de la província que amb el pas del temps es va perdent. Per a recollir tota aquesta informació, he rebut ajuda d'un pare d'un amic amb orígens a Montaverner i coneixements de la zona.

Especialment, he tret certs coneixements d'aquesta cultura de dos músics setabenses que sempre han estat present durant la meua vida i en part, han sigut font d'inspiració per a crear aquest dietari. Raimon va nàixer als quaranta en plena dictadura, les seues cançons van incitar el procés de recuperació democràtic i es van convertir en senyal de reivindicació identitària de valencians, catalans i balears. A més de la seua aportació a la difusió de l'obra d'Ausiàs March i Salvador Espriu en format musical, la seua lletra ha anat evolucionant sent més complexes i variades abonant la seua vigència com a clàssic homologable a Leo Ferré, Jacques Brel o George Brassens. Per altra part, trobe exemplar les lletres i concerts de Pep Gimeno "Botifarra". Aquest va nàixer al seixanta i des de ben menut va començar a interessar-se per la música tradicional rodant el poble per rescatar de l'oblit i preservar unes tradicions que estaven a punt de desaparèixer com dites, costums o fets. Va debutar en les albaides del carrer Puig de Xàtiva amb quinze anys quan la seua àvia de Benigànim li va ensenyar cançons populars valencianes Pep se sap molts refranys de molts pobles i algunes característiques fonètiques de les parles del poble de Xàtiva, a més de recitar centenars de frases fetes, embarbussaments, romanços, contes, etc. És reconegut per la seua tasca de recopilació i conservació de la cultura musical valenciana. Des de 1976 ha dut a terme una important tasca de recopilació i adaptant cançons de la tradició oral valenciana. Un exemple d'aquesta tasca es pot contemplar al concert que va actuar junt a la Musica Nova a Xàtiva, on aquest relatava frases fetes sobre diferents pobles de 'la contorná' entre cançó i cançó.³

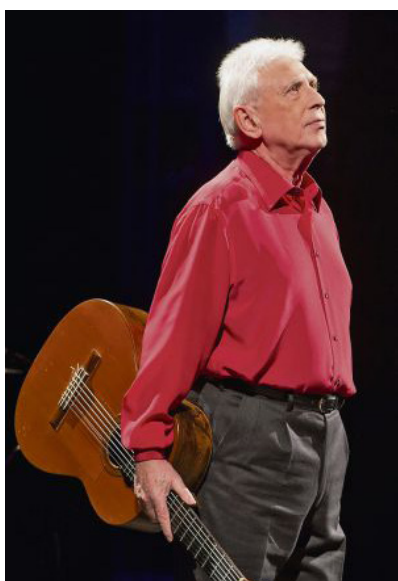

fig. 17 'Raimon en el Liceu en l'aniversari del seu primer concert a Barcelona.' Fotografia. Recuperat de https://elpais.com/cultura/2014/05/08/actualidad/1399569823_329842.html

4.2. NARRATIVA I ESTUDI PREVI

4.2.1. NAIXEMENT DE LA IDEA

El herbero és un elixir alcohòlic compost per herbes aromàtiques macedades en una mescla d'anís dolç i sec., tradicional en les festes de moros i cristians. La majoria d'aquestes herbes es poden trobar en gran part de les províncies del País Valencià. No obstant això, al nord d'Alacant trobem la Serra de Mariola, popular serra per la seua abundància en plantes aromàtiques i medicinals. Tanmateix, hi han diferents processos d'elaboració

3. <https://youtu.be/rMAsnBMiojg>

fig. 18 Diferents herbes aromàtiques per fer herbero. Recuperat de <https://www.amicsdelesmuntanyesibi.es/actividades/el-herbero/>

Com cada matí Pep i jo vam eixir a treballar a l'horta, per allà per la Serra Grossa. Allí ens passàvem tot el dia fent feina.

La cosa és que un bon dia, mentre esmorzàvem, ell el seu entrepà acompanyant el seu herber cassolà (prou roïn, per a la meua opinió) i jo unes herbes de categoria del marge. Aleshores li vaig dir: "Xe, Pep, mira quines plantes més digestives per a l'herberet".

I ara els borinots de La Coperativa s'han apropiat d'aquesta recepta. Això sí, a Pep li eixia millor, perquè estos són més burros que jo, això que soc un ase. Així i tot, els ha eixit un herber digne d'admiració.

0'75L

21%

fig. 19 Contraetiqueta del herbero de la Cooperativa Xàtiva. 2019. Figura.

d'aquesta beguda al llarg de tot el territori valencià. Un d'aquests processos, el qual no es pot explicar per la seua valia, és el que utilitzem els quatre amics en la Cooperativa Xàtiva per poder crear el nostre original herbero. Per promoure aquest producte, se'ns va ocórrer un breu relat amb enginy i gràcia per a la contra etiqueta, on una recepta d'un llaurador anomenat Pep i el seu ase és apropiada per als membres de la Cooperativa.

L'idea amb la qual vaig començar era fer un còmic on poder narrar una història relacionada amb els protagonistes de l'etiqueta i sobre la beguda mateixa. Com a principal referent narratiu, vaig optar per la Odissea, el poema èpic grec de Homero on relata el viatge de tornada a Ítaca de Ulises, des del moment del final de la guerra de Troia narrada en la Ilíada fins quan torna el seu llar. Aleshores, vaig desestimar aquest relat per la seua dificultat de crear una historieta sense haver tingut coneixements sobre aquest art i de referenciar l'estructura narrativa de Homero. Una altra possibilitat que vaig contemplar fou la d'il·lustrar diferents rondalles valencianes i citar les mateixes narratives que composava Enric Valor amb eixa tradició valenciana que ve marcada en aquest projecte. Després de reflexionar en alguns amics sobre el projecte i d'haver llegit el dietari gràfic nomenat anteriorment, vaig decidir crear un diari narrat per un ase que estaria acompanyat d'aquells paisatges característics del viatge que realitza Pep, el seu amic i companyer de vida, cada any amb el propòsit de recollir herbes i els dos tipus d'anís. Aquesta travessia ha anat evolucionant amb els coneixements que ha après al llarg del temps i que va millorar quan va conèixer al seu ase. El viatge em serveix de suport per a contar aquells relats, històries, orígens, tradicions o 'batalletes' característiques de cada poble per on passen els dos protagonistes amb l'ajuda de la recopilació de documents específics relacionats de la zona.

4.2.2. SELECCIÓ DE MATERIAL DE DOCUMENTACIÓ

Tenint en compte la documentació fotogràfica i textuals, amb totes aquelles fotografies i textos relacionats amb la cultura i tradició de la zona a nivells nacional, regional i local d'on proveïen Pep i l'ase, passa a fer-se una selecció objectiva que em servirà per a compondre el storyboard i el guió del dietari. Tota aquesta informació m'ha ajudat a investigar i nutrir-me amb la cultura i el paisatge que m'envolta.

4.2.3. DESENVOLUPAMENT DE LA TRAVESSIA

Aquest relat es contextualitza en l'Espanya de la dècada dels cinquanta, on les vies pecuàries eren fonamentals per a la transhumància del ramat, actualment poden funcionar com connectors ecològics i per a diferents usos recreatius. Ambdós personatges utilitzaven diverses d'aquestes vies per

fig. 20 Garcia, Adolfo. 'Ermita de Sant Josep'. Fotografia de Xàtiva.

poder completar el viatge i diferents rutes conegudes per Pep en les serralades de la zona on es troben les herbes aromàtiques. A més, Pep les utilitza per comerciar els seus productes alimentaris derivats de la seua horta heretada pel seu avi. Les característiques d'aquests camins són importants per descriure els paratges que contempen al llarg del viatge. Per a traçar la travessia correctament i pensant amb l'itinerari marcat per dies, he agafat diferents mapes cartogràfics i d'infraestructures del Visor cartogràfic de la Generalitat Valenciana per localitzar els rius, serralades, municipis i camins de la zona determinada.

Aquest viatge que comença i acaba a Xàtiva, lloc d'origen d'un servidor i dels protagonistes del dietari, està ideat per realitzar-lo en set dies fent nit en diversos llocs casuals que es van trobant. El primer dia, després de preparar-se correctament i fer el ritual anual, agafa el camí de Sant Antoni per arribar a les arcadetes, on es dirigeix a la Cova negra per recollir té de roca i timó mascle. Per Bixquert, es trobarà diversos elements que ajudaran a recordar les llegendes o dites amb relació a la zona de Bellús, primer i últim poble de la Vall d'Albaida, i Guadasséquies fins a arribar a Alfarrasí, on estableix nit al costat de l'Ermita del Crist de l'Agonia. De bon matí, agafa camí en direcció a Aiello de Malferit per fer la reserva de l'anís per quan acabe de recollir totes les herbes. Una vegada feta, torna per Montaverner, el qual Pep tenia molt bona relació amb aquest donat que el seu avi era un tuno i és on sol recollir la santolina. Seguint pel Palomar, contempla la Serra del Benicadell des del Castell de Carrícola recordant les rutes que feia abans amb la seua família. Posteriorment, passant per Albaida i Agullent, on es creua amb el Fonet de la Neu, es desvia del seu pròxim destí per passar nit a la Cova de les Finestres al Barranc del Pont Trencat. Al tercer dia, agafa la mateixa direcció de la via del tren fins a Muro d'Alcoi on recull un parell de vins per a la resta del viatge i esgotat, passa la nit a la Cova de Benito als afores del poble. En despertar-se, decideix camejar a Cocentaina per saludar un parent que li recorda cada any on estan exactament les herbes restants i amb la llista de les herbes preparades puja a la Serra de Mariola pel Barranc de la Cova. Després d'un dia fatigant, decideix dormir en meitat de la serra fent un xicotet bivac. L'endemà, es posa en marxa cap a Bocairant, on es passa el dia agafant subministraments alimentaris i descobrint els carrerons del poble. A la nit anirà a la Cova dels Moros i recorda els orígens. Tot seguit, a la matinada fa camí cap a Ontinyent on es renta per primera vegada en la caminada al Pou Clar, quan arriba al poble es troba en un amic que li conta el mite del riu Clariano. Aquest no li fa cas i agafa camí vorejant el riu fins a Aiello per arreplegar l'anís, durant aquest trajecte Pep, bastant embriac, se'n adona que el mite és real. Després d'arreplegar els líquids, s'adorm en meitat d'un dels carrers d'Aiello de la merla que duia. Arribat l'últim dia i ja en condicions de continuar, agafa direcció a Xàtiva, passant per Olleria on es troba amb el seu amic, retor del poble, i per Novetlè.

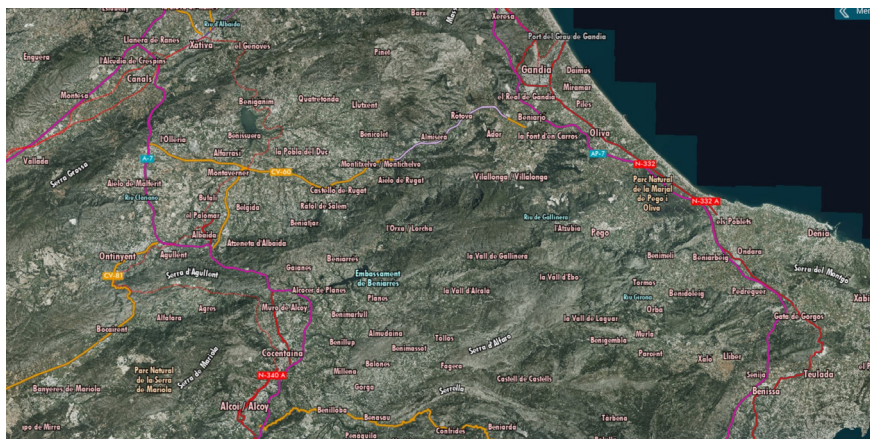

fig. 21 Mapa de les antigues vies pecuàries de la zona.

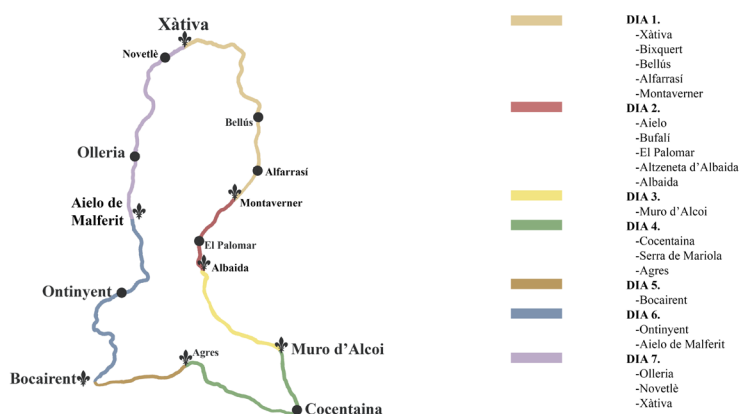

fig. 22 Itinerari. Recorregut que realitzen els protagonistes.

4.3. ESTÈTICA ARTÍSTICA

4.3.1. TÈCNICA I ESTIL

Des de ben xicotet la meua àvia, com a gran amant de la pintura, m'incitava a pintar qualsevol cosa de l'entorn en els meus temps lliures a la caseta de camp. Amb el temps eixa admiració va ser heretada per mi, i vaig decidir iniciar-me en el món de l'art a finals de primària. Després d'experimentar amb les tècniques quotidianes emprades durant el batxiller i la facultat, la meua predilecció estava dirigida cap a l'art de la pintura, utilitzant materials com el pastel, l'oli o l'acrílic. En aquesta tècnica, em desenvolupé millor amb l'expressivitat de la taca que amb els gestos del traç. Fins a l'actual curs no tenia gens clar de com expressar-me ni el que volia transmetre, no obstant amb aquest treball em va sorgir la inquietud de mostrar a través de la meua visió, la naturalitat i la bellesa del paisatge que m'envolta.

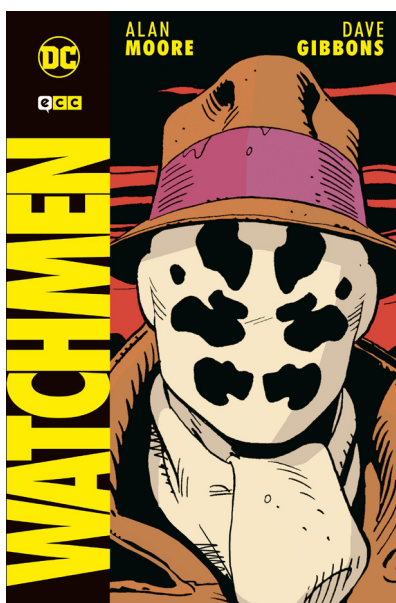

fig. 23 Portada del còmic. 'Watchmen'. Alan Moore, Dave Gibbons. 1987.

No obstant això, aquest dietari il·lustrat recull diferents pintures, collages, fotografies i dibuixos on utilitza materials com el grafit, oli, acrílic o la ceràmica. A més, algunes obres estan realitzades amb diferents programes d'ordinador. La pintura que mostre intenta emular al moviment impressionista amb pinzellades ràpides i colors purs intentant imaginar la llum, el contrast i el temps de les fotografies escollides. L'aspecte de representar l'instantània mitjançant la fotografia dins de la meua habitació o de les classes amb llum artificial, crec que m'ha impedit veure els colors i la llum d'una forma diferent als artistes mencionats. A poc a poc he anat evolucionant a un estil més solt i experimentat, que es pot referenciar amb l'etapa impressionista de Paul Cézanne o l'expressivitat de Berthe Morissot.

Per a la composició del llibre, empraré l'estil de l'obra de Heras abans mencionat variant diferents aspectes. Un estil simple i funcional sense ornamentacions i amb colors apagats que ajuda a l'espectador a rebre millor la informació que se li dona al diari i contextualitzar-se millor. A més, totes les obres que s'han realitzat han sigut escanejades per a no perdre cap de detall de les pinzellades o les textures. No obstant això, algunes obres han sigut fotografiades per la seua tècnica i materials com la ceràmica o per la seua càrrega pictòrica. A banda, he rebut apunts de fonaments sobre maquetació, gràcies a aquests he après aspectes de composició entre text i imatge o l'estructura d'una pàgina.

Pel que fa a l'escriptura, utilitza un to irònic i sec d'un ase decrepit amb influència al diari del personatge fictici de Rorschach en l'obra d'Alan Moore i Dave Gibbons, Watchmen. Moore reflecteix les inquietuds contemporànies contextualitzades en la dècada dels seixanta i la intenció de crítica sobre el gènere de superherois dins del còmic. En "Qui perd els orígens, perd identitat", el relat és curt comparat amb el dietari referenciat, així els paisatges representats agafen major importància.

4.3.2. DESENVOLUPAMENT D'ESPAIS I DELS PERSONATGES

Per a representar els diferents paisatges que apareixen al llibre he fet ús de les diferents fotografies que he recopilat, tenint en compte per quins pobles passen els protagonistes. Durant el segon quadrimestre, he utilitzat aquestes imatges per a obres de projectes de les assignatures de Projectes de Disseny i Pintura, Pintura i Imatge Tècnica i Pintura i Entorn, obres que utilitza en aquest dietari. En aquestes he experimentat el meu estil amb tècniques plàstiques que ja coneixia com l'oli o l'acrílic, i altres com la serigrafia, l'esgrafiament o la pintura de caseïna que eren desconegudes per a mi. A més d'utilitzar la tècnica del trencadís, habilitat que consisteix a compondre un mosaic amb trossos de diverses ceràmiques i puguem contemplar al llarg del litoral mediterrani espanyol, característica de l'arquitectura modernista catalana d'Antoni Gaudí.

fig. 24 Detall de la Casa Batlló. Antoni Gaudí. 1906.

fig. 25 Il·lustració de Cervantes amb Rocinante. Recuperat de <https://www.gustavomirabal.es/literatura/rocinante-el-caballo-de-don-quijote-de-la-mancha-gustavo-mirabal/>

D'altra banda, els personatges estan apegats a la realitat de la dècada dels cinquanta marcada per l'analfabetisme i la penúria. Pep pertany a una família humil i pobra que sobreviu als afores de Xàtiva amb la producció de herbero autòcton i dels productes alimentaris que produeixen al camp, vist que el 40% de la població de la dècada del cinquanta es dedicava al sector agrari. En faltar la seua família, Pep amb els únics estudis rebuts dels seus pares, decideix evolucionar el producte familiar per poder tindre una estabilitat econòmica per mantenir la resta de la seua vida. És en aquest moment, quan va conèixer al seu millor amic, l'ase. Aquest l'ajudaria recórrer tota la Vall d'Albaida per recollir les millors herbes de tot el regne de València. Dintre del gènere narratiu, aquests dos personatges es podrien comparar a l'afecció i sentit medieval que tenen en la relació cavall - cavaller de Don Quixot i Rocinante en la gran novel·la de Cervantes, en aquesta es pot observar la forta vinculació psicològica que tenen entre ambdós. Al llarg de l'art literari el cavall ha tingut una rellevància important com a protagonista o coprotagonista, concretament en les novel·les èpiques o de cavalleries. Es pot exemplificar en alguns poemes com la *Ilíada* o el *Cantar del mio Cid*.

4.3.3. STORYBOARD

El guió gràfic és una altra tasca fonamental per aquest projecte i per a mi, em serveix per a planificar tots els aspectes de la producció del llibre, a més de tindre una previsualització de la composició final de text-imatge. En canvi, aquest storyboard ha anat variant durant la producció creativa a causa de diferents conversacions amb el tutor i de com anava avançant el relat.

fig. 26 Mockup del dietari.

Per a crear aquest conjunt d'il·lustracions que m'ajuda a tindre una guia per organitzar la història, en primer lloc elabore una línia temporal de com desenvolupar el viatge i estime en quants dies es podria fer. Realitze un llistat de tot el que va ocórrer, per a després ordenar-ho de forma coherent tenint en compte que l'ase evoca records del passat de Pep. Al mateix temps identifique quins són els moments clau del relat, en aquest cas decidisc en quints punts del recorregut passen nit. Per visualitzar la idea, mostre imatges retocades amb programes d'ordinador com a esbossos sense molt de nivell de detall, per consegüent cal esmentar amb una frase explicativa baix de cada il·lustració.

Així doncs, el llibre amb un format de 25 x 25 cm té una estructura similar a 'Ribera i Jo'. La portada i la contraportada estan recobertes amb una tapa dura per protegir l'interior. La portada està composta per un dibuix i el títol, per altra banda la contraportada ocupa un relat on explique la finalitat

i les inquietuds que en duen a realitzar aquest llibre. Tot seguit apareixen les guardes amb diferent grossor i textura que serveixen per a unir la tapa amb les pàgines i seguidament es repeteix el títol i l'autor. Abans de començar amb el dietari i com a funció d'introduir, he preparat un mapa cartogràfic on apareix la zona on es desenvolupa l'itinerari amb l'ajuda dels diferents mapes esmentats prèviament. A continuació, faig una breu descripció de cada obra agrupada per dies: el primer dia recorrent quinze quilòmetres aproximadament, apareixen il·lustracions de Xàtiva, Bixquert, Alfarrasí i Montaverner (1-6); al segon passa abans per Aiello de Malferit per fer la reserva de l'anís, no obstant torna al seu camí en direcció a El Palomar on des de lluny contempla la serra del Benicadell, i continua fins a Atzeneta i Albaida (7-10); al tercer dia fa camí cap a Muro d'Alcoi i dorm en aquesta població (11-12); l'endemà, abans de pujar a Mariola passa per Cocentaina a saludar un parent. Després es passa la majoria del temps per la serra de Mariola recollint les herbes fins que va baixar a Agres allotjar-se a un santuari (13-16); al quint es va dirigir cap a Bocairent on passa la nit a la Cova dels Moros (17-18); al sext dia, fa camí cap a Aiello, passant abans pel Pou Clar i Ontinyent, una distància de huit quilòmetres separa a Ontinyent d'Aiello de Malferit seguint el riu Clariano (19-22); i a l'últim dia va fer el recorregut de tornada a casa on passa per poble com Olleria i Novetlè en un total de divuit quilòmetres (23-25). Per completar el diari he decidit col·locar una panoràmica de Xàtiva i per últim, apareixerà part de les lletres de la cançó 'Jo vinc d'un silenci' de Raimon acompanyades d'una fotografia de Xàtiva per nodrir encara més el relat.

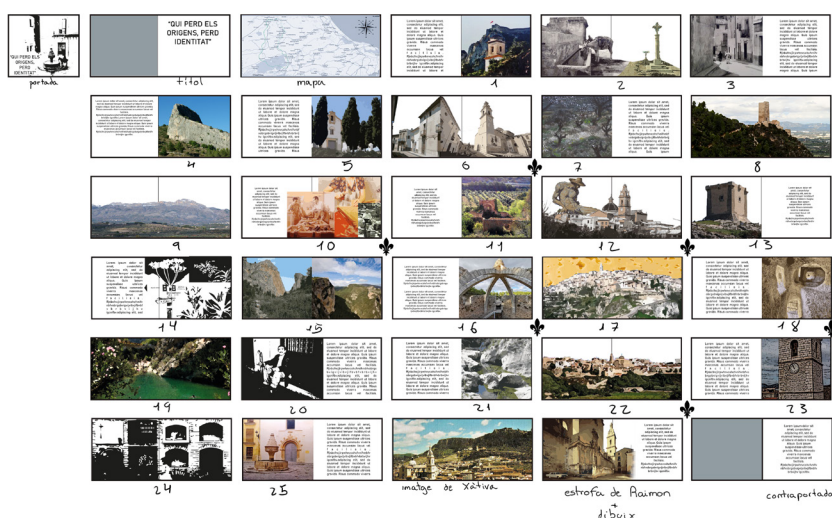

fig. 27 Storyboard.

4.3.4. OBRA FINAL

En aquest apartat deixo algunes pàgines, el dietari complet està annexat juntament amb aquest arxiu.

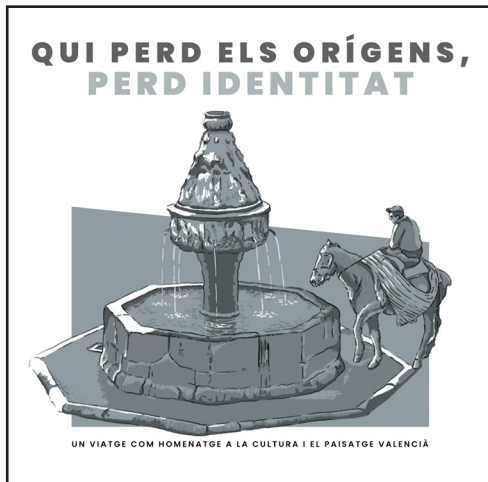

fig. 28 Portada.

fig. 29 Contraportada.

fig. 30 Primer Guarda.

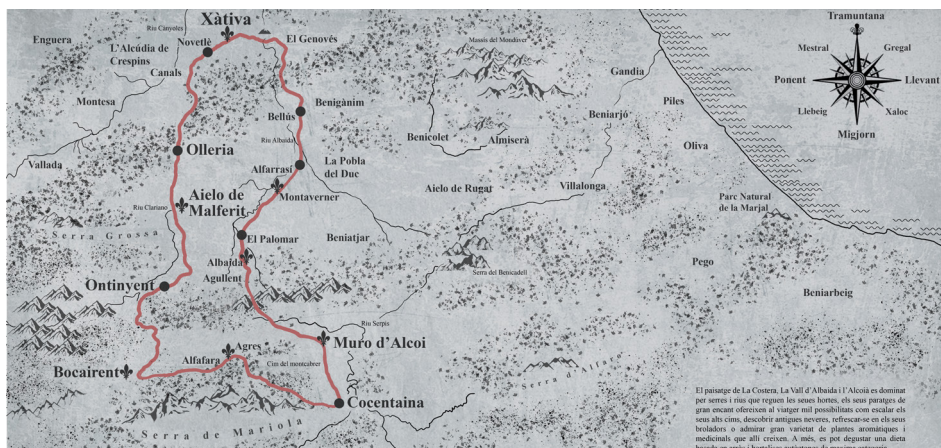

fig. 31 Mapa.

DIA 1

Juny 1956. En un vessant, amb un llit de flors perfumades i baix el cel blau es reclina la 'Sultana de la Ribera': la Xàtiva immortal, heroica, santa, artista, laboriosa, hospitalària i bella, que després de sobreviure a guerres i epidèmies, a l'incendi i a la destrucció, va saber ressorgir de les seues cendres. La història del municipi se situa a l'encreuament dels últims contraforts dels sistemes Ibèric i Bètic, deixant un corredor natural que ascendeix des de les planes litorals a l'altiplà castellà. Per aquesta peculiaritat física es va convertir en un pas estratègic, de control de rutes. Les troballes del Paleolític Mitjà a la Cova Negra evidencien la presència dels primers habitants de la zona, l'home de Neanderthal, encara que la ciutat en si es remunta a la cultura Ibèrica en el segle V a.C., conservant el seu topònim i el seu nucli original en el lloc on s'emplaça el Castell Menor. Amb la romanització, Saitabi va arribar a ser un important nucli comercial, per la seua situació al costat de la Via Augusta i per la seua producció tèxtil. Durant el Baix Imperi, Saetabis es va convertir en seu episcopal i va tindre presència en els Concilis de Toledo, ja en època visigoda. Després de la conquesta musulmana en el 711, Medina Xàteba es va fortificar i va guanyar importància com a plaça forta. En el segle XIII era cap d'un xicotet estat musulmà, que abastava des del riu Xúquer pel nord fins a Biar pel sud. Va destacar per ser un important centre cultural, bressol del paper a Europa, en el qual van habitar poetes i erudits, amb una avançada enginyeria de l'aigua que li va valdre l'apel·latiu de ciutat de les mil fonts. Posteriorment, Jaume I va conquerir la ciutat el 1244. Sota el domini cristià, Xàtiva va obtenir el títol de ciutat el 1347 gràcies a Pere IV i es va convertir en la segona més important del Regne de València. Actualment, exhibeix orgullosa la transcendència del seu passat, amb el seu abundant patrimoni històric i artístic, i amb la seua llarga nòmina de personatges il·lustres de totes les èpoques, entre els quals es troben els sants, bisbes, cardenals i papes de la família Borja, artistes com Josep Ribera "El Españoleto", erudits, literats, descobridors i inventors com Francisco de Paula Martí, inventor de la taquígrafia i la ploma estilogràfica.

fig. 32 Primera pàgina.

fig. 33 Pàgina dotze.

Jo vinc d'un silenci
antic i molt llarg
de gent que va alçat-se
des del fons dels segles
de gent que anomenen
classes subalternes,
jo vinc d'un silenci
antic i molt llarg.

Jo vinc de les places
i dels carrers plens
de xiquets que juguen
i de vells que esperen,
mentre homes i dones
estàn treballant
als petits tallers,
a casa o al camp.

Jo vinc d'un silenci
que no és resignat,
d'on comença l'horta
i acaba el secà,
d'esforç i blasfèmia
perquè tot va mal:
qui perd els orígens
perd identitat.

Jo vinc d'un silenci. 1975.
Raimon

fig. 34 Pàgina amb la cançó 'Jo vinc d'un silenci'.

5. CONCLUSIONS

Respecte al meu punt de vista, estic content amb la temàtica elegida per a aquest treball personal, el qual m'ha nodrit encara més amb la cultura i la bellesa valenciana que m'envolta i m'evoca a representar els seus paratges mitjançant l'art plàstic i digital. He observat com he anat desenvolupant-me pel que fa al meu estil pictòric gràcies a concretar els meus referents durant aquests últims quatre anys en la facultat i per les diferents exposicions artístiques establertes a València. A més de conèixer a un grup de persones de les quals he après en abundància i m'han ajudat en el meu camí cap a un futur artístic. Així mateix, estic prou satisfet en les assignatures seleccionades durant els dos últims anys, han sigut encertades en l'objectiu de concretar el meu estil pictòric dins d'un gènere específic amb el coneixement de diferents tècniques, el qual crec que es pot veure reflectit en aquest treball final de grau. He pogut aprendre aspectes fonamentals del dibuix i la pintura com la composició o la retòrica, passant per tàctiques d'intervenció a l'art públic i com tractar la imatge digital amb programes digitals, fins com produir un projecte en l'àmbit professional.

Per altra banda, aquest projecte m'ha permés conèixer més referents pictòrics i narratius, i al mateix temps intentar donar a conèixer l'obra d'Artur Heras i el gènere del dietari il·lustrat el qual pense que és poc conegut. A més a més, gràcies a aquest relat em va impulsar a llegir diferents relats, concretament ficticis basats en la realitat, per poder desenvolupar l'aspecte narratiu del diari, tenint en compte que no tinc dots d'escriptor ni historiador com Heras. Gràcies a descobrir aquests, em va permetre a profunditzar i concretar en conceptes i idees que tenia present de com dur a terme la història, i com donar a conèixer la cultura i el paisatge valencià.

En definitiva, estic content amb les obres pictòriques creades per aquest projecte i tota la investigació relacionada en aquest i em dispose a continuar en aquest treball amb l'objectiu de tindre el llibre físicament. Tanmateix, estic disgustat per no poder posar-li tota l'atenció que deuria de tindre la maquetació a causa de la complicació que tenia aquest treball i l'organització amb la resta de les assignatures cursades aquest any. Espero que aquest viatge cultural i paisatgista relacionat amb la producció de l'herbero del meu treball siga interessant i digne dels aspectes que tracte.

6. REFERENCIES

BIBLIOGRAFIA

Heras, Artur. 2019. *Ribera i jo*. València: Institució Alfons el Magnànim, Diputació de València.

Sarthou Carreres, Carlos. 1925. *Guía oficial de Jativa*. Xàtiva: L. Sarthou Vila. Segona edició.

WEBGRAFIA

Cossio.net. 2021. *EL PAISAJISMO IMPRESIONISTA*. [Accedit el 12 d'Abril del 2021]. Disponible a: https://cossio.net/actividades/pinacoteca/p_04_05/paisajismo.htm

El siglo de Europa. 2020. *La vida cotidiana en unos desconocidos años 50 en España*. [Accedit 18 d'Abril del 2021]. Disponible a: <https://elsiglo-deuropa.es/la-vida-cotidiana-en-unos-desconocidos-anos-50-en-espana/>

Valverde, Marta. 2016. *Los años 50, la España del hambre*. [Accedit el 18 d'Abril del 2021]. Disponible a: https://www.infolibre.es/noticias/verano_libre/2016/08/24/anos_50_53850_1621.html

Lomejordevalencia.com. 2021. Valencia, España - Cultura valenciana. [Accedit el 22 de Març del 2021]. Disponible a: <https://lomejordevalencia.com/guia-turistica/cultura-valenciana>

Wikipedia, La enciclopedia libre. 2021. *Pintura del paisaje* [Accedit el 19 d'Abril del 2021]. Disponible en https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Pintura_del_paisaje&oldid=134895308.

Alberola, Miquel. 2014. *Raimon, el cantante incómodo*. El País. [Accedit el 13 de Maig del 2021]. Disponible a: https://elpais.com/cultura/2014/05/08/actualidad/1399569823_329842.html

Pep Gimeno "Botifarra." 2021. *La veu de la memòria*. [Accedit el 13 de Maig del 2021]. Disponible a: <https://pepgimenobotifarra.com/la-veu-de-la-memoria/>

IGUAL, Reconocimiento—No Comercial—Compartir. Citar la información.

ISO 690: 2010. Otros métodos de cita. https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/65313/2/ci2_basico_2016-17_Otros_metodos_de_cita.pdf

Wikipedia, La enciclopedia libre. 2021. *Cultura de la Comunidad Valenciana*. [Accedit el 22 de Març del 2021]. Disponible a: https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Cultura_de_la_Comunidad_Valenciana&oldid=134122927.

VIDEOS EN WEB

Canyot. Pep Botifarra i la Música Nova - Botifarra a Banda. En: *Youtube*. 2013. [consulta: 10 de Maig del 2021]. Disponible a: <https://youtu.be/rMAsnBMiojg>

7. ÍNDEX D'IMATGES

1. Garcia, Adolfo. *Fotografia de Xàtiva*.
2. Garcia, Adolfo. *Fotografia de Xàtiva en Falles*.
3. Anònim. *Fotografia de Xàtiva en Setmana Santa*.
4. Saura, Carlos. 'España años 50'. *Fotografia*. Recuperat de <https://fotografodigital.com/exposiciones/carlos-saura-anos-50/>
5. Saura, Carlos. 'España años 50'. *Fotografia*. Recuperat de <https://www.xatakafoto.com/actualidad/espana-anos-50-muestra-el-lado-fotografico-del-cineasta-carlos-saura>
6. Anònim. 'Muixeranga d'Algemesí'. *Fotografia*. Recuperat de <http://www.muixeranga.net/>
7. Garcia, Adolfo. *Fotografia de Xàtiva*.
8. Garcia, Adolfo. 'La font de San Francesc'. *Fotografia de Xàtiva*.
9. Heras, Artur. 2019 'Portada de Ribera i Jo. Un diari'
10. Corot, Camille. 'Souvenir de Itàlia'. 1827. Oli sobre llenç
11. Rousseau, Théodore. 'Un pueblo en un valle'. 1820. Oli sobre paper montat en llenç
12. Monet, Claude. 'Impresión, Sol naciente.' 1872. Oli sobre llenç.
13. Van Gogh, Vincent. 'El sembrador a la puesta de sol' 1888. Oli sobre llenç.
14. Cézanne, Paul. 'La montaña Sainte-Victoire vista desde Bellevue' 1895. Oli sobre llenç.
15. Feliu, Jaume. 2021. *Fotografia de la Serra de Mariola*.
16. 'Castell de Carrícola' *Fotografia*. Recuperat de https://es.wikipedia.org/wiki/Castillo_de_Carr%C3%ADcola#/media/Archivo:Castell_de_Carr%C3%ADcola
17. 'Raimon en el Liceu en l'aniversari del seu primer concert a Barcelona.' *Fotografia*. Recuperat de https://elpais.com/cultura/2014/05/08/actualidad/1399569823_329842.html
18. *Diferents herbes aromàtiques per fer herbero*. Recuperat de <https://www.amicsdelesmuntanyesibi.es/actividades/el-herbero/>

19. *Contraetiqueta del herbero de la Cooperativa Xàtiva. 2019. Figura.*
20. *Garcia, Adolfo. 'Ermita de Sant Josep'. Fotografia de Xàtiva.*
21. *Mapa de les antigues vies pecuàries de la zona.*
22. *Itinerari. Recorregut que realitzen els protagonistes.*
23. *Portada del còmic. 'Watchmen'. Alan Moore, Dave Gibbons. 1987.*
24. *Detall de la Casa Batlló. Antoni Gaudí. 1906.*
25. *Il·lustració de Cervantes amb Rocinante. Recuperat de <https://www.gustavomirabal.es/literatura/rocinante-el-caballo-de-don-quiote-de-la-mancha-gustavo-mirabal/>*
26. *Mockup del dietari.*
27. *Storyboard.*
28. *Portada.*
29. *Contraportada.*
30. *Primer guarda.*
31. *Mapa.*
32. *Primera pàgina.*
33. *Pàgina dotze.*
34. *Pàgina amb la cançó 'Jo vinc d'un silenci'.*